

ANTHROPOLOGY AND MEDICINE

Mirela Radu, Assist., PhD Candidate, "Titu Maiorescu" University of Bucharest

*Abstract: Ion Biberi (1904-1990) was born in Craiova and attended the Faculty of Letters and Philosophy, then the Faculty of Medicine. He practised medicine but was active as well in the literary field. His work includes the novels *Proces* (1935), *Cercuri în apă* (1939), *Un om își trăiește viața* (1946), *Luminile capricornului* (1983); *nuvele Oameni în ceață* (1937); numerous essays and literary studies collected in several volumes: *Études sur la littérature roumaine contemporaine* (1934), *Thanatos* (1936), *Profiluri literare franceze* (1945), *Arta de a trăi* (1970), *Essai sur la condition humaine* (1973), *Eros* (1974), *Tudor Vianu* (1966), *Poezia, mod de existență* (1968), *Arta suprarealistă. Privire critică* (1973), *Eseuri literare, filosofice, și artistice* (1982), as well as interviews with cultural personalities of the his time gathered in the volumes *Lumea de mâine, interviuri* (1945), *Orizonturi spirituale. Dialoguri* (1968), *Lumea de azi* (1980). Oscillation between the strict spirit and the ineffableness of the human intellect have crossed Biberi's entire literary activity as a constant.*

Keywords: physician, medicine, man of letters, anthropologist, essays.

Ion Biberi, pe lângă meseria de medic psihiatru, a fost și un autor prodigios de eseistică și studiile literare tratând problematici dintre cele mai diverse precum *Thanatos* (1936) pentru care a și primit Premiul scriitorilor tineri al Editurii Fundațiilor Regale, *Visul și structurile subconștientului* (1936), *Individualitate și destin* (1945), *Introducere în studiul eredității* (1946), *Orizonturi spirituale* (1968), *Arta de a trăi* (1970), *Viața și moartea în evoluția universului* (1971), *Eseuri* (1971), *Eros* (1974) etc. Totodată, a semnat și studii introductive la scrierile lui E.T.A. Hoffmann, Jean Giraudoux, Oscar Walter Cisek, Ion Pogan, Dan Botta, George Ulmer etc. Spirit enciclopedic, nu a refuzat nici domeniul traductologiei, semnând traduceri din operele lui Joseph von Eichendorff, Voltaire și Tolstoi. Respingând abordarea taxonomică a autorilor, medicul poate fi considerat inițiatorul unei științe de graniță ce îmbină filozofia cu patologicul și biologia.

Psihiatru Biberi dedică o lucrare, *Funcțiunile creatoare ale subconștientului* (1938), relației dintre succesiunea veghe-somn și mecanismele vieții subconștiente, mai precis cu mecanismele psihologice ce își au sorginea în perioada viselor. Autorul simte nevoia să explice mecanismele de creație ce au stat la baza lucrării și a eșafodajul științific din spatele acesteia: "(...) deși predominant psihologic, în scurte incidente rezumative, îmbină examenul psihologic normal, fiziologia somnului, traseul grafic EEG, metoda poligrafică, privarea de somn la om și la animale, ancheta statistică, examenul poziției omului adormit, raportând toate aceste date la localizările nervoase responsabile de alternanța veghe-somn, ca și la mediatorii chimici sau determinismele neuro-hormonale ale stărilor de ațipire și somn adânc." Și tot autorul considera că originea viselor se află în substratul subconștient: "Am stăruit de asemeni asupra elaborării psihologice a visului, deci a genezei proceselor onirice, ca și asupra

caracterului dinamic al vieții sufletești, în permanentă evoluție.”¹ Până și în cazul creației lirice Biberi descoperă un substrat fiziologic dar și psihologic mai profund care, afectându-l pe poet, conduce la creația artistică. *Poezia, mod de existență* (1968) se dorește a fi o lucrare complexă, cu exemple din arii de interes variate (arheologie și etnografie) dar și istorie și folclorică, pe care autorul le subsumează fiziologiei și psihologiei procesului de creație poetică: „(...) am alternat sau folosit simultan incidențele arheologic-preistorică, etnografică și evolutiv-culturală, analizând în același timp condițiile generale de ordin fiziopsihologic ale elaborării poeziei și stăruind asupra datului primordial, specific uman și cosubstanțial poeziei: Cuvântul.”² Lucrarea a fost receptată pozitiv de criticii literari care au văzut în ea “încercarea cea mai ambițioasă din perioada postbelică de a traduce în termenii unei antropologii științifice, a unei filosofii a culturii, dar și a unei estetici, instabilul poeziei” și care respiră un aer de “rigoare pozitiv științifică.”³ Pentru Ion Biberi sistemele de comunicare umane reprezintă un mod de exprimare a individului în context social, un “act gnozo-thymo-praxic.”⁴

În esență, Biberi propunea o abordare pluridisciplinară, ambițioasă de studiere a operelor literare și a autorilor, o abordare sistematică, un examen al “(...) personalităților creatoare și a a operelor, din perspective variate, dar convergente, integrând într-o viziune unitară studiile de biologie și psihologie medicală, estetică și istorie literară etc., urmărite, în primii ani, la facultățile de medicină, litere și filozofie, ca și în activitatea noastră de medic practician. (Conceptul de structură, aflat pentru prima oară la cursul profesorului C. Rădulescu-Motru [1923], a fost, pentru noi, relevant).”⁵

Edificatoare asupra sistemului de gândire pe care Biberi l-a dezvoltat este analogia pe care medicul o trasează între cunoașterea științifică-univers, pe de o parte, și activitate umană-antropologie, pe de altă parte: “Dacă fenomenele fizico-chimice își au drept cadru universal o viziune cosmologică, faptele umane au perspectivă antropologică generală.”⁶

Lărgirea orizontului cultural este relaționată de Biberi tot de studiile sale medicale iar cei doi piloni principali ai conceptelor pe care s-a sprijinit Biberi au fost organizarea și genetica: ”În acești ani (1923-1924) au intervenit, pentru mine, două evenimente intelectuale care aveau să-mi dea revelațiilor oferite de microscop și sala de disecție o deschidere de perspectivă decisivă: aflarea, la cursul de psihologie a profesorului C. Rădulescu-Motru, a noțiunii de *Structură* și lectura lucrării, descoperită întâmplător la un anticar, a profesorului Erwin Baur, *Einführung in die experimentelle Vererbungslehre*, Berlin, Borntraeger, ediția 1911. Descopeream, cam în același timp, cele două călăuziri, esențial moderne, ale cercetării: faptul *structurii* – ce avea să se extindă mai apoi, progresiv, la mai multe discipline (anatomie, psihologie, biologie, lingvistică, și, prin viziunea spiritului multilateral al lui Jan Smuts, la

¹ Ion Biberi, *Poziția omului în orizontul culturii în Eseuri literare, filosofice și artistice*, Editura Cartea Românească, 1982, p. 31

² Idem, p. 31

³ Nicolae Balotă, *Ion Biberi*, în *Arte poetice ale secolului XX*, Editura Minerva, București, 1976, p. 331

⁴ Ion Biberi, *Poezia, mod de existență*, E.P.L., București, 1968, p. 265

⁵ Ion Biberi, *Principiile unei metode critice*, în *Eseuri și foiletoane critice*, Editura Minerva, București, 1982, p. 7

⁶ Ion Biberi, *Poziția omului în orizontul culturii în Eseuri literare, filosofice și artistice*, Editura Cartea Românească, 1982, p.29

cosmologie) – și *perspectiva genetică*, completând noțiune de evoluție, prin elaborarea treptată a realităților fenomenale.”⁷

Și între știință și filosofie Biberi descoperă un numitor comun. Ambele au nevoie de o delimitare, raționalizare și de lămuriri în legătură cu ființa umană. La extremele eșichierului dedicat studiului omului se află biologia și filosofia culturii. Între acestea se vor situa: ”numeroasele științe care vor cuprinde unele sau altele din dimensiunile multiple ale ființei umane: arheologia preistorică, etnografia, lingvistica, istoria artelor, literaturilor și filosofiei, istoria culturilor, psihologia comparată, psihologia copilului, neuropsihiatria, ajungând la sinteza antropologiei filosofice.”⁸ Biberi s-a dovedit atașat de noțiunile de psihiatrie și filozofie în egală măsură ca și de valorile literare. Filosofia se află la granița între arta condeiului și știință, străjuind hotarul între subiectivitate și obiectivitate : “(...) filosofia, fără a fi cu siguranță o știință, nu este nici o pură manifestare de subiectivitate artistică.”⁹

Puternic influențat de Heidegger, Ion Biberi pleda pentru o predestinare organică și una dobândită. ”De regulă însă un paralelism perfect domnește între individualitate și peristază (mediu), lucru configurat, între altele, de biocosmologie. Omului nu îi sunt îngrădite manifestările decât de timp, încolo el având puțința să cuprindă lumea și să se depășească.”¹⁰ Marian Papahagi, citând la rândul său un articol din 1936 aparținând lui Petru Comarnescu, vorbea cu pasiune în cazul lui Ion Biberi, autor al eseului *Thanatos*, plasându-l sub “priveghiul culturii universale.”¹¹

Simetria feomenului vital este evidentă, materia organizându-se după regulile unei simfonii în atomi și sori. Dacă, superficial, realitatea pare placidă ea se dovedește a avea însă adâncime, etalându-și valențele precum petelele unui trandafir. În acest sens, Biberi îl citează pe Bergson “Realitatea se va deschide în față, dincolo de fixitatea și de monotonia pe care o descoperă la prima vedere simțurile noastre hipnotizate de conștiința nevoilor noastre biologice, noutatea veșnic reîmprospătată, mobilitatea originară a lucrurilor.”¹² Motivul posibil pentru care Biberi se declară nesatisfăcut de concluziile științifice poate fi căutat în meseria pe care a practicat-o și dincolo de care a încercat să vadă un sens mai profund: medicina.

Henri Zalis, rememorând întâlnirea cu medicul-literat în intimitatea căminului său, schițează un potret al omului de cultură Biberi scufundat în “prezența cărților, copleșitoare prezență, proliferantă, revărsată de pe rafturi, pe birou, pe fotolii, pe podeaua încăperilor până la intrare.”¹³ Fiind “regește dăruit în zonele morbidului și sarcasmului”, în cazul lui Biberi sciziunea între meseria profesată și cea de suflet este vizibilă deoarece “literatura s-a supus

⁷ Idem, p. 30

⁸ Ion Biberi, *Problema originilor culturii*, în *Orizonturi spirituale*, Editura Tineretului, 1968, p. 21

⁹ Florin Mihăilescu, *Critica sau judecata fără sfârșit*, Editura Fundația Culturală Libra, București, 2008, p. 23

¹⁰ Al. Piru, *Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, Editura 100+1 Gramar, București, 2004, p.419

¹¹ Liviu Rusu, *Eseu despre creația artistică. Contribuție la o estetică dinamică*, Studiu introductiv de Marian Papahagi, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 5

¹² Bergson, *La pensée et la mouvant*, Paris, Alcan, 1934, pp. 133-134 apud. Ion Biberi, *Viața și moartea în evoluția universului*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p. 22

¹³ Henri Zalis, *Ion Biberi*, în *Printre contemporani*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2004, p. 79

medicinii, s-a văzut amputată dar și dispensată de exercițiul unei profesii absorbante, labirintice: psihiatria.”¹⁴

Posedând o cultură vastă, înclinat spre destăinui, Biberi a fost permanent preocupat de studierea diverselor psihologii, în special cele abisale sau patologice, și de evoluția personalității umane prin pluridisciplinaritate. Medicul-literat avea cunoștințe enciclopedice în știința eredității, psihologie, filozofie dar și în biologie. Îmbogățit de lecturile literare din anii de formare medicală, Biberi poate fi considerat unul dintre medicii cu valorile spirituale cele mai bogate și complexe. Chiar și în propriile studii literare Biberi nu și-a putut contesta formarea medicală, pledând pentru o abordare psihosomatică a literaturii, aplicând structuralismul psihologic și aducându-și contribuția la fondul literar românesc prin eseuri critice savante și exhaustive.

Bibliografie

- Balotă, Nicolae *Arte poetice ale secolului XX*, Editura Minerva, București, 1976
 Biberi, Ion *Poezia, mod de existență*, E.P.L., București, 1968
 Biberi, Ion *Orizonturi spirituale*, Editura Tineretului, 1968
 Biberi, Ion *Viața și moartea în evoluția universului*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971
 Biberi, Ion *Eseuri și foiletoane critice*, Editura Minerva, București, 1982
 Biberi, Ion *Eseuri literare, filosofice și artistice*, Editura Cartea Românească, 1982
 Mihăilescu, Florin *Critica sau judecata fără sfârșit*, Editura Fundația Culturală Libra, București, 2008
 Piru, Al. *Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, Editura 100+1 Gramar, București, 2004
 Rusu, Liviu *Eseu despre creația artistică. Contribuție la o estetică dinamică*, Studiu introductiv de Marian Papahagi, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989
 Zalis, Henri *Ion Biberi*, în *Printre contemporani*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2004

¹⁴ Ibidem